

GERJANNE VAN DAALEN | BERT NOTEBOOM

REISGIDS

door het Beloofde Land

IN JEZUS' VOETSPOREN

Reisgids door het Beloofde Land

In Jezus' voetsporen

www.reisdoordebijbel.nl

Copyright:

© 2022 Books by Gerjanne

Druk:

1e druk - 2022

Auteurs:

Bert Noteboom

Gerjanne van Daalen - Ruijgrok

Vormgeving en lay-out:

Gerjanne van Daalen - Ruijgrok

Caroline Hoekman

ISBN: 978 90 903 5592 4

NUR: 702

Bijbelstudieboek & Reisgids

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

anderen over deze gids

AANRADER!

EEN UNIEKE REISGIDS!

Met deze reisgids voor Israël hebben de auteurs een bijzondere prestatie geleverd. Dit boek is anders dan alle andere boeken en reisgidsen over Israël. Het staat vol met reistips, achtergronden, illustraties, historische- en Bijbelse informatie. Heel erg geschikt voor groepen en Bijbelstudie in het land zelf. Maar ook een erg interessant informatie- en naslagwerk voor iedereen die geïnteresseerd is in de geschiedenis van Israël. Een speciale website en de QR-code's maken het boek zeer compleet.

Arjen Lont | Honorair Consul van Israël

PRACHTIG!

Als je voor de eerste keer Israël bezoekt, loop je de kans overweldigd te worden door alles wat je ziet. Je bent ineens op plaatsen die je kent uit de Bijbel. Maar dat niet alleen, je maakt kennis met het Jodendom, je proeft verschillende culturen, je ademt drieduizend jaar geschiedenis.

En dan het land... Van het mondaine Tel Aviv tot de heilige stad Jeruzalem. Hiervoor is nu een prachtige reisgids

geschreven. Een gids zoals ik hem nog nooit gezien heb. Prachtig.

Ds. Henk Poot | Als predikant verbonden aan Christenen voor Israël. Reisleider en veelgevraagd spreker

EEN GOED FUNDAMENT!

Een encyclopedie biedt kennis. Een reisgids helpt je op weg. En een kalender laat je zien wat er te vieren is. Wie zou zeggen dat die drie prima gecombineerd kunnen worden in één boek zou ik niet hebben geloofd. Toch is het reisleiders Bert Noteboom en Gerjanne van Daalen in dit unieke boek gelukt! Het is een gedegen reisgids voor christenen, die bovendien allerlei feiten over Israël en de Joodse cultuur en - religie deelt. En die zijn weer herkenbaar voor de Bijbelvaste gebruiker.

Als kers op de taart mag iedere gebruiker er zijn of haar eigen ervaringen aan toevoegen. Het boek is niet af, het is een goed fundament. De reiziger moet er een belevenis van maken!

André Diepenbroek | Voorlichter en auteur van Israëlstrip 'Tel Israël – Het verhaal van de Joodse staat'.

TRAVEL GUIDE TO THE HOLY LAND

Shalom!

Beste reisgenoten en thuisblijvers,

Wat super tov dat jullie met ons dit avontuur aan willen gaan. Op reis naar het Beloofde Land. Of je dat nu echt gaat doen of vanuit je luie stoel thuis... Wij nemen je uiteraard graag mee.

Voor jullie ligt een reisgids naar Israël. Vol praktische informatie. Over vliegen, valuta, het weer en de inhoud van je koffer. Met een uitgebreid reisschema zodat je geen hoogtepunt mist. Beschrijvingen van wat je gaat zien, historische achtergrond informatie en Bijbelse context. Of je nu een christelijke achtergrond hebt of niet... Met meer dan 100 praktische tips is deze gids onmisbaar voor diegenen die graag naar dit prachtige land willen reizen. Tegelijkertijd is deze reisgids

niet zoals andere reisgidsen. We hopen en bidden namelijk dat het niet alleen een fysieke reis voor je zal zijn, maar tevens een geestelijke ontdekkingsreis. Dat je mag gaan zien waarom Israël zo'n speciale plek inneemt in de geschiedenis, in de Bijbel, ja... in het hart van God. En hopelijk ook in jouw hart. Dat je mag gaan zien dat de God van Israël ook jouw God wil zijn en dat je relatie met Hem hierdoor verdiept mag worden.

Wij hopen dat de Bijbel voor jullie mag opengaan als nooit tevoren. En uiteraard hopen we er natuurlijk met elkaar **een overgetelijke reis** van te maken!

Gerjanne van Daalen

Bert Noteboom

”JE STAAT MET JE VOETEN IN HET VERHAAL”

BERT NOTEBOOM | Jullie reisleader

Aangenaam! Mijn naam is Bert en ik ben jullie gids tijdens de reis door het Beloofde Land. Prachtig dat ik deze reis als het ware met jullie mee mag maken. Maar wie ben ik verder eigenlijk? Ik ben geboren in Rotterdam, getrouwd met Christa en vader van Joshua, Joëlle en Judah (drie prachtige Hebreeuwse namen); missionair voorganger en daarnaast in het land actief als spreker en dirigent. Naast mijn werk als pastor heb ik een grote passie voor muziek én voor het land Israël. Weet je wat ik zo bijzonder vind elke keer als ik in Israël ben? Je staat met je voeten letterlijk in het verhaal. En dat verhaal, dat gaan we de komende tijd samen beleven! **Reis je mee?**

**GERJANNE VAN DAALEN -
RUIJGROK** | Content creator

Onvergetelijk!

Dat is het enige woord dat ik kan bedenken als ik wil benoemen wat mijn reizen naar Israël voor mij betekend hebben. Maar laat ik me eerst even voorstellen... Gerjanne! Getrouwd met Dirk-Jan, moeder van Thijs en Tom. Drie reislustige kerels. In het dagelijks leven werkzaam als conceptueel designer, met daarnaast een enorme passie voor jongeren en voor God. Ik hou van mooie beelden en van mooie woorden. Van reizen en van verhalen. Eén van de mooiste verhalen die ik zelf mocht meemaken was mijn reis met een groep jongeren naar Israël. Onvergetelijk... Tegelijkertijd was deze reis het begin van nog een andere reis. Naar het antwoord op de vraag hoe nog meer jongeren en ouderen enthousiast gemaakt kunnen worden voor de verhalen uit de Bijbel. En de God van Israël, die ook jouw God wil zijn, beter kunnen leren kennen. Een nieuwe passie werd geboren. Ik maak je graag deelgenoot! **Gods zegen op jouw reis!**

JOUW GIDS

Gefeliciteerd! Je hebt een uniek boek in handen. Een reisgids zoals je nog niet eerder bent tegengekomen. Doorloop de volgende stappen om optimaal dit boek en je reis te kunnen beleven.

VOORAF | Installeer p. 29

Een aantal apps kunnen heel behulpzaam zijn tijdens je reis en tijdens het lezen van dit boek. Installeer deze vooraf.

STAP 1 | Plan je reis p. 18

Het eerste hoofdstuk van dit boek helpt je heel praktisch om stap voor stap je reis te plannen en te organiseren.

STAP 2 | Lees je in p. 34

Het tweede hoofdstuk van dit boek geeft jou een flinke dosis voorkennis. Leer meer over je reisbestemming en het volk Israël. Zo ga je goed geïnformeerd op reis.

STAP 3 | Op reis p.136

De rest van het boek is bedoeld om ter plaatse te lezen. Van dag tot dag vertellen we je alles over de locaties die je gaat bezoeken. Uiteraard beginnen- en sluiten we de dag af met een mooie, bijpassende Bijbelstudie. Door bij iedere locatie die je bezoekt steeds de code te scannen, is **Bert als reisleader continue standby!**

THERE IS MORE!

Bij dit boek hoort een **online omgeving**. Een beleving op zich! Hier vind je blogs & vlogs, reviews en meer informatie. Wat in een boek niet kan, kan wel online. Dat is ook de plaats waar wij proberen om de **adressen** die bij het reisprogramma horen zoveel mogelijk actueel te houden. Jullie input is daarbij uiteraard altijd welkom. www.reisdoordebijbel.nl

Deze reisgids is niet alleen een verhaal op papier, maar biedt meer! Scan tijdens het lezen de **QR-codes** met de fotofunctie van je telefoon en geniet daarmee van de voordelen van een reisleader op locatie.

Inkijkevoorbeeld

Alvast uitproberen?

Scan deze code!

Hoofdstuk 1

REISTIPS

JE VOORBEREIDINGEN OP EEN RIJTJE

Ga je voor het eerst een vliegreis maken of ben je inmiddels al een ervaren wereldreiziger? Anyhow... Wij hebben voor jou een fantastische reis door het Beloofde Land uitgestippeld. Maar het boeken van deze reis, het huren van je auto of busjes en de locaties om te overnachten... Dat moet je zelf regelen. Uiteraard voorzien wij je graag van een heleboel tips, zodat je goed voorbereid op reis kunt gaan. Voor actuele- en aanvullende informatie: check onze website!

ALLES OVER HET BOEKEN VAN JOUW REIS

Prepare!

Een goede voorbereiding is het halve werk. En laat dat nou net zijn wat wij voor jou gedaan hebben. Al onze ervaring hebben we gebundeld in dit boek. Van Bert, die als reisleader al vele malen naar Israël is gereisd en van Gerjanne, die als moeder van toen nog twee jonge kinderen en later als leider van een jongerengroep inmiddels gepokt en gemazeld is in de praktische kant van de zaak.

Na heel wat uurtjes puzzelen, reisafstanden checken en ervaringen uitwisselen, kwam wat ons betreft de ultieme route tot stand. In deze route zit een verhaal. **Het verhaal van Jezus, die zo'n 2000 jaar geleden ook rondtrok door dit schitterende land. Je gaat in Zijn voetsporen!** [We geven deze route in het reisschema van dit boek steeds in blauw weer.]

Uiteraard maken we hier en daar ook uitstapjes naar andere hoogtepunten van dit

prachtige land. Naar de geschiedenissen van het Oude Testament bijvoorbeeld. Wat denk je van drijven in de Dode Zee of slapen als Abraham in de woestijn...? Dat zijn ervaringen die je zeker niet wil missen op je eerste reis.

XPLORE MORE

Natuurlijk ben je vrij om korter of langer te gaan. Dagdelen om te draaien, hoogtepunten toe te voegen en vooral een rustdag in te plannen. Het is tenslotte jouw reis. Daarom vind je in dit boek onder de kopjes Xplore More nog veel meer tips en bezienswaardigheden.

Tip 1

Reizen door Israël, is dat wel veilig? Voortdurend zijn er namelijk dreigingen van landen rondom Israël. Onze ervaring is dat je - juist dankzij alle strenge veiligheidsmaatregelen - je écht veilig voelt in Israël. Israël is over het algemeen een zeer veilige plaats om te reizen en geweldsmisdrijven tegen toeristen zijn uiterst zeldzaam. Natuurlijk is het wel verstandig om voordat je boekt de website van de overheid te checken. Omstandigheden en **reisadviezen** kunnen namelijk wijzigen.

Vind je het nog steeds lastig om een inschatting te maken? Kijk even wat de standaard reisbureaus doen. Gaan zij nog steeds naar Israël? Dan kan ook jij met een gerust hart op reis gaan.

Check: <https://www.nederlandwereldwijd.nl/landen/israel/reizen/reisadvies> of **scan code**.

inkijkexemplaar

Foto: Oase Ein Gedi

WAAROM IS ISRAËL ZO BIJZONDER

Medinat Jisra'el

Israël is onder andere een heel bijzonder land vanwege de prachtige en afwisselende natuur en heerlijke temperatuur. Ook historisch gezien is het een geweldig interessant land om naartoe te reizen. Maar geestelijk gezien is het by far het meest verrijkende land ter wereld.

In de Bijbel wordt Israël ook wel het **licht van de wereld** genoemd. Denk maar eens aan alle uitvindingen die door Joden worden gedaan, van landbouw tot technologie, van gezondheidszorg tot onderwijs. En wist je bijvoorbeeld dat mobiele telefoons draaien op Israëlische software? Of dat in Israël veel nieuwe medicijnen worden ontwikkeld?

En hoe bijzonder is het dat God dit land en volk (ver)kiest om Zelf onder te gaan wonen. Zei Jezus het niet? *Ik ben het Licht der wereld; wie Mij volgt, zal beslist niet in de duisternis wandelen, maar zal het licht van het leven hebben* [Joh. 8:12].

Helaas was de weg van Israël in de geschiedenis een weg van vallen en opstaan. Joden zijn, net als wij, mensen van vlees en bloed. Je leest in de Bijbel van waarschuwingen, uithuisplaatsingen en zelfs over gevangenschap. Maar steeds was God met ontferming bewogen. Hij is trouw in heel Zijn wezen. Dus is Hij ook trouw aan Zijn volk! Hij bracht hen keer op keer weer terug naar het aan hen beloofde land! Dit lees je in de verhalen over de richter Jozua en de periode na de ballingschap in Babel, maar gebeurde ook heel wat recenter in 1948. Na eeuwen verspreid te zijn over de wereld bracht God Zijn volk opnieuw terug.

Israël zeg het toch: als de Heere niet bij ons was geweest, dan... [Psalm 124]

Ja, God is Israëls Beschermers en Bewaarder. **Je mag het met eigen ogen gaan zien.**

WHAT'S IN A NAME?!

God verkiest Jakob boven Ezaü en boven alle andere volken. Na zijn worsteling met God geeft Hij Jakob een nieuwe naam: **Israël**. In het Hebreeuws: **Jisra'el**. [Gen. 32] Dat betekent: 'vorst van God' of 'strijder Gods'. Er zit iets in van koninklijk, regerend, alsook krachtige strijder, waar onrust is, oorlog. Opvallend is dat beide woorden - zowel strijder als vorst - zijn verbonden met God. EL betekent God. Het volk Israël heeft dus ook in haar naam een zichtbare verbinding met God. Het is apart gezet voor God onder alle volken op de wereld.

Foto: rivier de Jabbok

”UW GOD BRENGT U IN EEN GOED LAND”

DEUTERONOMIUM 8:7-10

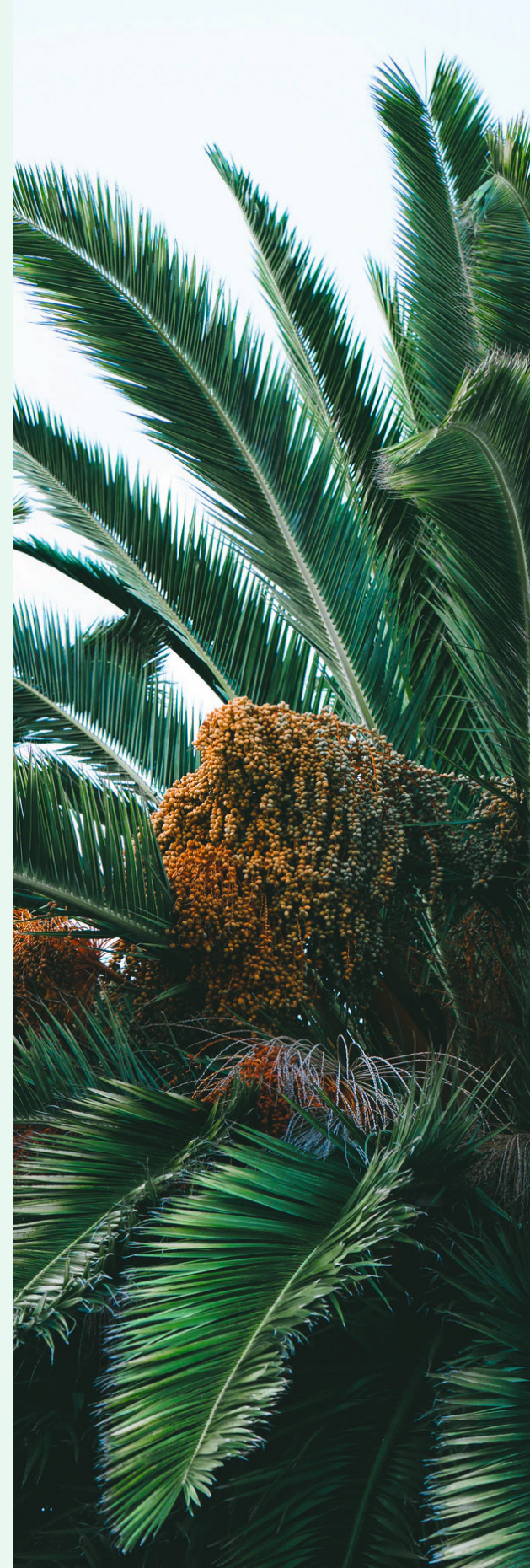
Want de HEERE, uw God, brengt u in een **goed** land: een land met waterbeken, bronnen en diepe wateren, die ontspringen in het dal en op het gebergte; een land met tarwe en gerst, wijnstokken, vijgenbomen en granaatappels; een land met olierijke olijfbomen en honing; een land waarin u zonder schaarste brood zult eten, waarin het u aan niets ontbreken zal; een land waarvan de stenen ijzer zijn, en waarin u uit zijn bergen koper kunt hakken. Als u dan gegeten hebt en verzadigd bent, loof dan de HEERE, uw God, voor het goede land dat Hij u gegeven heeft.

LEARN MORE

Mozes beschrijft hier de vruchtbaarheid en de rijkdommen van het Beloofde Land. Er is water en voedsel in overvloed. **7** heerlijkheden worden opgenoemd. Tel maar na! 7 is het getal van de volheid. Het volk hoeft geen gebrek te lijden. In de steengrotten van het land bevinden zich metalen, zoals ijzer en koper. God brengt Zijn volk dus in een ‘goed land’. Een goede reden om overtuigd te zijn van Gods liefde, toch?! En om te leven naar Zijn wet. Mozes waarschuwt de Israëlieten tegen ondankbaarheid en spoort hen aan om de HEERE te erkennen, te loven en te danken als ze straks in het Beloofde Land gekomen zijn.

WHAT'S IN A NAME?!

In het Hebreeuws staat hier voor ‘goed’ het woordje **tov**. Hetzelfde woord wat God gebruikte, nog voor de zondeval, toen Hij de wereld schiep. We lezen in het scheppingsverhaal keer op keer ‘en het was TOV!’ Het was goed. Dat is fantastisch! En toen God de mens schiep - naar Zijn beeld - zelfs *het was zeer goed!* [Gen. 1:31] Dubbel fantastisch of zo je wilt: **supertov!**

Tov!

Wist je dat Israël een vruchtbaar land is? Een *land vloeiende van melk en honing* staat er maar liefst 20 keer in de Bijbel! Deze uitdrukking staat symbool voor overvloed en rijkdom. Volgens de Joodse leer slaat het woord ‘honing’ op het zoete uit dadels en vijgen. En die groeien er in overvloed. Israël is zelfs wereldwijd de belangrijkste exporteur van de bekende Medjoul dadel!

Met de melk wordt geitenmelk bedoeld. De geit stond in Bijbelse tijden symbool voor rijkdom. Een groter contrast met de armoede van Egypte was dus niet denkbaar. Als God Zijn volk verlost doet Hij geen half werk. Hij geeft ze een land, waarvan ze alleen maar hadden kunnen dromen. **Een goed land!** En dankzij dat vruchtbare land zijn ze zelfvoorzienend op granen, rijst, vlees, koffie en suiker na. Dat is natuurlijk erg handig als je vaak in conflict bent. Maar we lezen in Deuteronomium ook over bodemschatten! In de woestijn wordt ijzer, koper, fosfaat, marmar, gips en glaszand gewonnen. Zelfs de Dode Zee geeft zijn schatten! Ze is rijk aan kaliumcarbonaat, broom en magnesium. En natuurlijk het beroemde ‘Dode Zeezout’. Je ziet de vrachtwagens af en aan rijden. Vrij recent is er zelfs gas en olie gevonden in de bodem van Israël.

Samengevat: Dit kleine stukje grond biedt alles wat een volk nodig heeft. In overvloed zelfs! Waar vind je dat elders ter wereld op zo’n klein oppervlak? Nergens!

”Want
Israël is niet gemaakt
om te verdwijnen
- Israël zal blijven
bestaan en bloeien.”

JOHN F. KENNEDY | President van de Verenigde Staten van 1961 - 1963

26 augustus 1960 sprak John F. Kennedy als senator tijdens de Zionists of America Convention te New York de beroemde woorden: *For Israël was not created in order to disappear - Israël will endure and flourish. It is the child of hope and the home of the brave. It can neither be broken by adversity nor demoralized by success.* Woorden die hem niet altijd in dank werden afgenomen. Wat betreft de kwestie van het bestaan en het niet-bestaan van Israël sprak Kennedy dat Israël is geschapen om te bestaan. *De tijd zal tussen ons oordelen.* Wij nemen je mee op een korte reis door de geschiedenis van het bestaan van Israël. **Reis je mee door de tijd?** En oordeel zelf...

MEER DAN EEN WERELDGESCHIEDENIS

Reis door de tijd

Er is een geschiedenis achter de geschiedenis en bij geen enkel volk is dit zo duidelijk waarneembaar als bij het volk Israël. Wat we met deze uitdrukking bedoelen? Je kunt de geschiedenis van dit volk niet begrijpen zolang je er alleen maar met mensenogen naar kijkt en enkel de historische feiten op een rijtje zet.

Ja, als je daar op let, dan val je al van de ene verbazing in de andere... Hoe is het mogelijk dat dit volk na zoveel pogingen tot genocide nog steeds bestaat? En voor de 3^e keer is teruggekomen op de plek die voor hen bestemd was? Deze wonderen zijn niet te negeren. Dan vallen de God van Israël en Zijn grote daden niet te ontkennen. Dan ga je al zien dat er meer speelt dan het oog kan aanschouwen. Historische feiten staan niet los van elkaar of op zichzelf. Deze worden beïnvloed door een hogere Macht. Het bovennatuurlijke. Je noemt dit **metahistorie**. Je hebt de geschiedenis op het dagelijkse toneel, waarneembaar voor de mens én

je hebt de geschiedenis op geestelijk terrein. Er speelt zich nog iets af, verborgen voor ons oog, maar onmiskenbaar aanwezig in ons leven en in de geschiedenis. Wanneer we de geschiedenis van het volk Israël proberen te beschrijven kun je niet om beiden heen. We nemen je graag mee in beide geschiedenissen. Zodat je Gods daden gaat herkennen én die - als het goed is - ook gaat bewonderen. **Dat kan toch niet anders?**

Daarnaast staat de geschiedenis van Israël net zo min los van de **wereldgeschiedenis**. Ook die kunnen we niet begrijpen zonder de openbaring van God. Waarom was en is er zoveel haat tegen zo'n klein landje? Waarom door de eeuwen heen zoveel pogingen om het uit te roeien? Zoveel strijd om dat ene stukje grond? Dit soort vragen valt niet te beantwoorden zonder te kijken naar wat zich afspeelt achter de geschiedenis. Laten we daar snel een begin mee maken.

Om maar met de deur in huis te vallen en te beginnen bij het begin, zoals de Bijbel begint: **'B'resjiet bara Elohiem et haSjamajiem ve et ha'Aretz'**. In het begin schiep God de hemel en de aarde [Gen. 1:1]. Dat zijn de eerste woorden die we lezen. Hier start onze wereldgeschiedenis. En hier wordt het meteen al interessant. De grote bijbelgeleerde rabbijn Rashi [11^e eeuw n.C.] zei namelijk over deze regel: 'Die eerste Hebreeuwse zin van de Bijbel kun je op twee manieren lezen. Zoals wij veelal geleerd hebben: *Eerst schiep God de hemel en de aarde* of op deze manier: *Voor de eersteling [= het volk Israël] schiep God de hemel en het land [=land Israël, Kanaän]*. 'Want', zo vervolgt Rashi: 'Opdat de naties van de wereld niet tegen de Israëlieten zouden zeggen dat zij rovers waren van dat land.' Zijn woorden bleken van profetische betekenis, later in 1948 en vandaag de dag nog steeds, zoals we straks verder zullen lezen.

Maar eerst even terug naar Genesis. Het begin. God heeft alles goed (tov!) geschapen. Met de mens als beeldrager van God in die schepping. God leefde in een harmonieuze relatie met de eerste mensen Adam en Eva. Hij plaatste hen in een tuin, **de hof van Eden**, oftewel het paradijs. Op deze plaats begon niet alleen de geschiedenis van God met de mensheid, hier ging het ook fout. Hier kwam de mens in opstand tegen God. Ze wilden zijn als God. Zo lezen we in Genesis 3 het verhaal van de zondeval. En als gevolg hiervan werd de mens - kort na de schepping - verdre-

ven uit het paradijs. God laat het daar niet bij. Hij vervloekt de slang, die Eva tot zonde verleidde en verklaart daarmee de oorlog aan satan, het mees-terbrein achter dit bedrog en deze verleiding. En tegelijkertijd - en we mogen wel zeggen 'God zij dank!' - komt Hij ook met Zijn belofte van herstel en genade. In Genesis 3:15 lezen we: *En Ik zal vijandschap teweegbrengen tussen u en de vrouw, en tussen uw nageslacht en haar Nageslacht; Dat zal u de kop vermorzelen, en u zult Het de hiel vermorzelen.*

Deze belofte van God wordt ook wel de moederbelofte of paradijsbelofte genoemd. Uit deze belofte komen al Gods andere beloftes voort. Hier zie je ook meteen een stukje van de meta-geschiedenis terug. De geschiedenis achter de geschiedenis. Meestal onzichtbaar voor het oog, maar gaat het in onze wereldgeschiedenis niet om de strijd tussen de Goede en het kwade? Tussen God en de satan? Dat herken je hopelijk ook uit je persoonlijke leven. En dat is net zo goed de werkelijkheid waar wij vandaag de dag in leven. Historicus en politicus Groen van Prinsterer verwoordde het als volgt: 'Zonder de Heilige Schrift blijft de wereldgeschiedenis een raadsel; daarentegen door het geloof weten wij haar inhoud en doel: de vervulling van de paradijsbelofte.'

Heel het vervolg van onze geschiedenis en de geschiedenis van het volk Israël is de ontvouwing, de ontknoping van deze strijd. De mensheid is van God afgefallen, maar God start het tegenoffensief. Over strijd gesproken!

We hebben nu het startpunt van onze geschiedenis in beeld, maar misschien ben je ook wel benieuwd naar de locatie hiervan. Waar speelde dit zich af? Iedereen is het erover eens dat het paradijs in het Midden-Oosten is geweest. Maar waar precies? Genesis 2:10 beschrijft een krachtige bron, die de tuin vochtig hield. Uit deze bron ontspringen 4 rivieren. Allereerst even over die bron. Weet je waar deze ontspringt? Bij de berg Moria. Dé plaats waar God enkele eeuwen later het geloof van Abraham op de proef stelde [Gen. 22]. Een offerplaats dus. Later lezen we opnieuw over deze plaats in de Bijbel. Deze berg wordt ook wel de berg Sion genoemd, de plaats waar de tempel stond en opnieuw offers werden gebracht. Dus op deze plaats ging het niet alleen fout, op deze offerplaats begon God ook Zijn verlossingsplan. Allereerst Zijn belofte, maar enkele eeuwen later ook het daadwerkelijk herstel. Het offer dat Abraham moest brengen was hier een afspiegeling van. Net zoals al die duizenden stieren en bokken die geofferd werden in de tempel. Hier stierf Jezus aan het kruis. En volgens de Joodse traditie is dit het middelpunt van de aarde. Jeruzalem! Het middelpunt wordt ook wel vertaald als 'de navel' - van de aarde [Ezechiël 5:5].

In deze omgeving zal Jezus ook terugkeren op de wolken en zal God het nieuwe Jeruzalem laten neerdalen uit de hemel. En het zal Zijn woonplaats zijn [Openb. 21:2,3].

Maar nu terug naar die bron. Op deze plaats en vanuit deze bron ontsprongen in de hof 4 rivieren. 2 in het noorden: **de Eufrat en de Tigris**. Deze

stromen door Mesopotamië [= in het grieks 'tussen de rivieren'], het kerngebied van het huidige Irak en het noordoosten van Syrië, *die loopt ten oosten van Assur*. En 2 in het zuiden. Bij Egypte en Afrika. De **Pison** [voor sommigen de Rode Zee, voor anderen een zijtak van de Nijl] en de **Gihon** [= de huidige Nijl]. Als de hof van Eden van de Tigris tot de Nijl liep, zoals Joodse geleerden uitleggen, dan is Israël het centrum. En de bron van deze rivieren? Hun loop is door de eeuwen heen veranderd en de zondvloed heeft daar ook flink aan bijgedragen, maar localiseer je de rivieren terug in hun oorspronkelijke bedding en breng je ze terug naar hun oorspronkelijke bron... Dan kom je uit bij de berg Sion.

Pak snel je bijbel erbij en lees Ezechiël 47:1, Joël 3:18 en Zacharia 14:8. Deze bron is nog steeds aanwezig, verborgen onder de berg Sion. Maar hij zal weer gaan stromen. En het water van deze bron zal zo zuiver en zo krachtig zijn dat het zelfs de Dode Zee weer tot leven zal wekken. Dat is wat God belooft. Of lees Jesaja 51:3 eens. *Want de HEERE zal Sion troosten, Hij zal al haar puinhopen troosten. Hij zal haar woestijn maken als Eden, haar wildernis als de hof van de HEERE.*

Wist je dat

**JE IN DE OUDE STAD
JERUZALEM EEN
BRON HEBT MET DE
NAAM GIHON?**

JOODSE FEESTEN *kalender*

JOODSE MAAND	DAG	FEEST		ONZE MAAND	REFERENTIE
tisjri	1	Rosj Hasjana	Feest van de bazuinen	sept. / okt.	Lev. 23:23-25, Num. 10:10, 29:1-6
	10-15	Jom Kippoer	Grote verzoendag		Lev. 16:1-34, 23:26-32, Num. 28:7-11
	15-21	Soekot	Loofhuttenfeest		Lev. 23:33, Num. 29:12-38, Deut. 16:13-17, Joh. 7:1-37
chesjvan				okt. / nov.	
kislew	25	Chanoeka	Feest van de lichtjes	nov. / dec.	Joh. 10:22
tevet				dec. / jan.	
sjevat				jan. / feb.	
adar	14,15	Poerim	Lotenfeest	feb. / mrt.	Est. 9:19-32
adar 2	alleen in schrikkeljaren			mrt. / apr.	
nisan	14	Pesach	Pascha	mrt. / apr.	Ex. 12:1-14, Lev. 23:5, Num. 28:16, Deut. 16:1-8, Matht. 26:17-20
	15-21	Matses	Feest van de ongezuurde broden		Ex. 12:15-20, 13:3-10, Lev. 23:6-8, Num. 28:17-25, Deut. 15:3-8
	16	Bikkurim	Feest van de eerste vruchten		Lev. 23:9-14
iar	50 dagen			apr. / mei	
sivan	6	Siewan	Pinksteren / wekenfeest	mei / juni	Lev. 23:15-22, Num. 28:26-31, Deut. 16:9-12
tammoez				juni / juli	
av				juli / aug.	
eloel				aug. / sept.	

DAGINDELING

Een nieuwe dag begint in Israël bij zons-
ondergang, als het begint te schemeren.
Daarom begint ook de Sabbat al op vrij-
dagavond en loopt af op zaterdagavond.
Het tijdstip waarop de nieuwe dag begint
verschilt dus naar gelang de seizoenen.
Gemiddeld duurt de Sabbat 25 uur.

EXTRA RUSTDAGEN

Iedere week is het sowieso feest. Want
dan wordt de Sabbat gevierd. Maar wist je
dat er 7x per jaar een extra Sabbat wordt
gehouden? Dat is de zogenoemde **hoog-
sabbat**. Het zijn jaarlijkse Sabatdagen of
hoogtijden die vallen op andere kalender-
dagen als op de Sabbat zelf. Bijvoorbeeld
op een maandag, donderdag of zondag.
Ook voor deze extra Sabatdagen geldt
dat het echte rustdagen zijn en dat er niet
gewerkt wordt. Veel winkels en activiteiten
zijn dan dus ook gesloten. Meer hierover
vindt je in Leviticus 16:29-31 en 23.

OM OVER NA TE DENKEN...

Valt jou ook iets op aan de kalender? Geen land dat zoveel hoogtijden kent als Israël. Maar na
Pinksteren wordt het opeens rustig. Dan breekt de hete, droge zomer aan. Een lange periode tot aan
het volgende feest. Pas in het najaar breekt Rosj Hasjana aan. Het feest van de bazuinen.
Na het Pinksterfeest verwachten wij de terugkomst van de Heere Jezus. Hét grote feest waarop de
bazuinen zullen klinken. **Wat duurt dat lang hé?!** Of zou het al bijna zover zijn?

OM OVER NA TE DENKEN

Een cadeautje...

Bij feesten horen cadeautjes. De sabbat is zo'n cadeautje, een geschenk van God. Het Hebreeuwse woord 'Sabbat' betekent 'ophouden' of 'rusten'. Nadat God de hemel en de aarde in 6 dagen gemaakt heeft rust Hij op de 7e dag uit [Gen. 2:2-3]. Heb je weleens bedacht dat de eerste volle dag van Adam en Eva op aarde de rustdag was? Samen met God mochten zij genieten van Gods schepping en samen mochten ze God loven. **Een echte feestdag dus!**

JOODSE FEESTEN | RUSTDAG

SABBATH

SHABBAT SHALOM!

We starten onze reeks feestdagen graag met de **Sabbat**. Joden zien deze dag niet als een verplichting of instelling, maar als een feest. In de Joodse wijk van Jeruzalem snellen mannen in glanzende jassen, bontmutsen en witte kniekousen haastig voorbij. Meisjes in hun mooiste jurken huppelen aan de hand van hun moeders, op weg naar huis. Het is echt feest! Sabbath in Jeruzalem is bijzonder om mee te maken. En zeker bij de Klaagmuur is het feest!

Op vrijdagavond - kort voor zonsondergang - begint de Joodse Sabbath. De aanvang kan dus van tijdstip verschillen al naar gelang het seizoen. Ongeveer 25 uur later eindigt de Sabbath, op zaterdagavond als er drie middelgrote sterren aan de hemel te zien zijn. De sabbath wordt als een koningin met eer, liefde en vreugde ontvangen. Het is de belangrijkste dag van de week. De hele werkweek leeft men hier naartoe. En in het bijzonder de laatste dag, de

vrijdag, is men bezig om alles voor te bereiden. Het huis krijgt een goede beurt en maar liefst drie maaltijden moeten worden voorbereid. Want op de Sabbath... dan werkt men niet.

Voor de Sabbath koopt of bakt men een **challah**, wat broodkoek betekent. Ook is er wijn om de Sabbath mee te begroeten. Rode wijn van zo hoog mogelijke kwaliteit.

Als de Sabbath wordt ingehaald in de **synagoge**, dan worden er zes psalmen gereciteerd. Psalm 95 t/m psalm 99 en Psalm 29.

Dan zingt de **chazan** [voorganger] de hymne aan de Sabbath, waarvan het refrein zegt: *Kom, mijn vriend, de Bruid tegemoet! Laat ons de sabbath begroeten.* Daarna staat iedereen op bij de laatste zin: *Treed binnen in vrede en vreugde, treed binnen!* Dan richt de hele gemeente samen met de chazan het gezicht naar de ingang van de synagoge en buigt beleefd. Alsof de Sabbath naar binnen komt...

OM OVER NA TE DENKEN

Van stoere visser naar onverschrokken zendeling.

Dat is de samenvatting van het leven van de discipelen. Jezus riep hen om hun netten te laten vallen, hun oude beroep achter zich te laten om... Opnieuw vissers te worden. Ditmaal vissers van mensen. Niet turend naar een hengeltje, totdat er een keer eentje bijt, maar door hun sleepnetten uit te werpen. Volle netten zouden ze binnenhalen. Een vak dat ze verstonden, zou je denken?! Nee! Jezus moet hen alles leren. Ik zal maken... belooft Hij. Om niet in eigen kracht en naar eigen inzicht de hele nacht door te werken, want *die nacht vingen ze niets*. Maar om op Zijn woord het net op de juiste plaats uit te werpen... *En zij konden het niet meer trekken vanwege de grote hoeveelheid vissen*.

Hij geeft jou een netwerk. Je gezin, klasgenoten, werkomgeving. Vissen kan overal. Ben jij bereid?!

Ik zal maken... belooft Jezus.

”IK MAAK JE VISSERS VAN MENSEN”

MARKUS 1:14 - 20

En nadat Johannes overgeleverd was, ging Jezus naar Galilea en predikte het Evangelie van het Koninkrijk van God, en Hij zei: De tijd is vervuld en het Koninkrijk van God is nabijgekomen; bekeer u en geloof het Evangelie. En toen Hij bij de zee van Galilea wandelde, zag Hij Simon en Andreas, zijn broer, het net in de zee werpen, want zij waren vissers. En Jezus zei tegen hen: **Kom achter Mij aan**, en Ik zal maken dat u vissers van mensen wordt. En zij lieten meteen hun netten achter en volgden Hem. En toen Hij vandaar wat verdergegaan was, zag Hij Jakobus, de zoon van Zebedeüs, en Johannes, zijn broer, die in het schip de netten aan het herstellen waren. En meteen riep Hij hen, en zij lieten hun vader Zebedeüs in het schip achter met de loonarbeiders en gingen weg, Hem achterna.

LEARN MORE

Jezus roept hier de discipelen niet alleen op tot navolging, maar ook tot dienstplicht. Hadden ze het vak voorheen geleerd van hun vader, hun nieuwe leermeester, Rabbi Jezus, gaat hen de komende periode vormen voor hun 'nieuwe beroep'. Hij doet het hen voor. Geeft ze de kans om eerst een poosje stage te lopen. [Zie p. 192] Hij leidt hen naar hun uiteindelijke doel. Dat is hun nieuwe taak in het Koninkrijk van God. Dat koninkrijk dat eeuwen geleden al beloofd werd, is gekomen. Het is mogelijk om er deel van uit te maken. In afwachting van de volledige vervulling ervan.

“Moge je voeten
bedekt worden door
het stof van je
rabbi”

JOODSE UITDRUKKING

JOHANNES 1 : 44 - 50

De volgende dag wilde Jezus weggaan naar **Galilea** en Hij vond Filippus en zei tegen hem: Volg Mij. Filippus nu kwam uit **Bethsaïda**, uit de stad van Andreas en Petrus. Filippus vond Nathanaël en zei tegen hem: Wij hebben Hem gevonden over Wie Mozes in de wet geschreven heeft, en ook de profeten, namelijk Jezus, de zoon van Jozef, uit **Nazareth**. En Nathanaël zei tegen hem: Kan uit Nazareth iets goeds komen? Filippus zei tegen hem: Kom en zie. Jezus zag Nathanaël naar Zich toe komen en zei over hem: Zie, werkelijk een Israëliet in wie geen bedrog is. Nathanaël zei tegen Hem: Vanwaar kent U mij? Jezus antwoordde en zei tegen hem: Voordat Filippus u riep, toen u onder de vijgenboom was, zag Ik u. Nathanaël antwoordde en zei tegen Hem: **Rabbi**, U bent de Zoon van God, U bent de Koning van Israël.

DAGSLUITING

RABBI JEZUS

Wat een bijzonder verhaal nietwaar? De - op dat moment nog onbekende Jezus - ziet de visser Filippus. Hij zegt *volg Mij* en Filippus laat zijn netten vallen, volgt Hem en noemt Hem enkele verzen later al **Rabbi**. Nu was rabbi geen unieke aanspreek-titel voor Jezus, zoals Christus was. In Jezus tijd had je namelijk meer rabbi's. [Zie ook: Matth. 23:7] Iedere rabbi had zijn eigen **talmidiem** [=leerlingen]. Dat konden er een paar zijn, dat konden er ook enkele honderden zijn. Jezus had 12 vaste discipelen en daaromheen een kring van extra mensen die Hem volgden en ondersteunden. Zodoende noemde ook Maria Magdalena Hem Rabboeni [= mijn Meester, Joh. 20:16].

Rabbijnen gingen op zoek naar de beste Beth Midrasj studenten. Dat waren de leerlingen die het allerhoogste niveau van onderwijs aankonden en in opleiding waren om zelf een rabbi te worden. Aan zo'n leerling vroeg een Rabbi dan: 'Wil je mijn juk op je nemen?' Op deze wijze riep een rabbi een leerling om hem te volgen en

precies na te doen wat hij zelf deed.

Voor een familie was het een grote eer wanneer iemand uit hun midden door een rabbi werd geroepen. Wat Jezus deed was echter heel opvallend. Hij koos geen mensen die doorleerden, maar gewone mannen, hardwerkende vissers, om Zijn talmidiem te worden. Wat een eer moet dat geweest zijn voor deze vissers uit Galilea, om door rabbi Jezus te worden uitgekozen als **talmied** [=leerling]. Het Galilea der heidenen was niet alleen de plek waar Jezus het grootste gedeelte van Zijn bediening doorbracht, Hij koos ook gewone mannen uit deze verachte regio als Zijn vertrouwelingen en leerlingen. Voor God bestaan er geen kansloze of minderwaardige mensen. Filippus liet onmiddellijk zijn netten vallen.

Wanneer iemand was uitgekozen door een rabbijn werd hij eerst door zijn vader of een oom gezegend met de woorden: '*Moge je bedekt worden door het stof van je rabbi*'. Oftewel: volg de rabbi overal en doe precies wat hij doet. Volg hem

JEZUS & DE TEMPEL

Voor Jezus was de Tempel een bijzondere plaats. Hij noemt hem in Johannes 2:16 zelfs *het huis van Mijn Vader*. Woest werd Hij toen Hij merkte dat deze heilige plaats verontreinigd werd door kooplied die er luidkeels hun koopwaar aanprezen. Runderen, schapen, duiven... Hun geblaas en uitwerpselen verontreinigden het tempelplein. Geldwisselaars die de Romeinse munten inwisselden voor 'heilige' valuta zonder afbeelding van de keizer... Ze hadden in Jezus' tijd een huis van koophandel gemaakt van de tempel in plaats van een *huis van gebed* [Jes. 56:7 en Matth. 21:13]. Als Zoon van God was Jezus terecht diep verontwaardigd over de manier waarop men het huis van Zijn Vader ontheiligde. Met gezag trad Hij hier tegenop. Dreef zowel handelaars als dieren het voorhof van de tempel uit. Mikte de tafels van de geldwisselaars omver, zodat het geld over de straat rolde. Zie je het voor je?

LEESTIP: Joh. 2:13-25

inkijkexemplaar

Wat speelde zich nog meer af bij de tempel?

Foto: dichtgemetselde Gouden Poort

Tip 90

Wat zelfs veel Joden niet weten is dat er nog een stukje 'klaagmuur' is. HaKotel HaKatan - oftewel de **Kleine Klaagmuur** - bevindt zich precies tegenover het oorspronkelijke **heilige der heilige**. Hier bidden mannen en vrouwen samen. De Kleine Klaagmuur is gelegen in de moslimwijk en bevindt zich aan het einde van **Bab al-Hadid Street**. De weg ernaartoe is al een avontuur op zich, want de moslimwijk is gebouwd op oude bogen, muren en platforms. Je loopt door smalle steegjes en nauwe poortjes. Vlak voor de **Ijzeren poort**, ga je linksaf naar de binnenplaats van Ribat Kurd, een hospice voor moslim-pelgrims. Dit stukje muur geeft je een indruk hoe de Klaagmuur eruit moet hebben gezien voor 1967. Alleen de onderste, grote stenen dateren nog uit de tijd van Jezus. De kleine uit latere perioden.

Waar is de Ark gebleven?

Vraag jij je inmiddels ook af waar de **'Ark van het verbond'** gebleven is? Deze stond in het allerheiligste gedeelte van de Tempel, waar alleen de hogepriester eenmaal per jaar op **Jom Kippoer** [zie p. 116] mocht binnengaan. In de 4 evangeliën lezen we niets meer over de ark. We vragen het archeoloog Danny 'the digger' [zie p. 235]. 'Velen zijn op zoek naar de ark en welke archeoloog wil hem nou niet terugvinden?' reageert Danny. 'Het heeft al tot heel veel speculaties geleid. Het enige wat we zeker weten is wanneer er voor de laatste keer over de fysieke ark geschreven is in het Oude Testament. Koning Josia, een godvrezende koning, houdt grote schoonmaak in het land. Alle afgodendienst moet het land uit en hij reinigt en restaureert de Eerste Tempel. De door God ingestelde feesten worden weer gevierd. En tijdens dat 1^e Pascha lezen we dat Josia tegen de Levieten zegt: *Plaats de heilige ark in het huis dat Salomo, de zoon van David, de koning van Israël, gebouwd heeft...* [2 Kron. 35:3]. Dat is de laatste keer dat we in de Bijbel over de ark lezen. 1 hoofdstuk later

verwoest Nebukadnezar de stad Jeruzalem en de Tempel. *Alle voorwerpen van het huis van God, de grote en de kleine, de schatten van het huis van de HEERE en de schatten van de koning en zijn vorsten: dat alles bracht hij naar Babel. Zij verbrandden het huis van God...* [2 Kron. 36:18,19^a]. Had Josia met een vooruitziende blik de ark verstopt in de verborgen ruimtes en tunnels onder de Tempel? En is hij daar nog steeds? Onlangs is er een dichtgemetselde doorgang gevonden naar een geheime ruimte. Maar verdere opgravingen onder de Rotskoepel zijn verboden. Spannend! Of is de ark meegenomen naar Babel? 'Ook dat is een goede optie. Mogelijk hebben de Babyloniërs geleerd van de Filistijnen die, toen ze de ark meenamen, werden getroffen door plagen [1 Sam. 5] en is de ark daarom direct omgesmolten voor goud. Dat zou een reden kunnen zijn waarom hij niet is teruggevonden.' Interessant! We zijn benieuwd hoe dat verder gaat. Jij ook? Op onze **website** houden we je graag op de hoogte!

inkijkexemplaar

WHAT'S IN A NAME?!

Wij reizen in Jezus' voetsporen. Maar heb je weleens stilgestaan bij de betekenis van Zijn naam?

Jezus komt van Hebreeuwse **Yeshua**. En wist je dat Yesjoea komt van Jehosjoea, die wij in het Nederlands kennen als 'Jozua'? Zijn naam betekent 'God is mijn Jesjoea'. Yeshua betekent verlossing, redding, heil, zaligheid. Als je gaat zien dat onder andere de Psalmen vol staan van dit Hebreeuwse woord, gaat er opeens een 'Bijbel' voor je open.

Psalm 25: *U bent de God van mijn 'yeshua'.*

Psalm 62: *Van Hem is mijn 'yeshua'.*

Psalm 68: *God is onze volkomen 'yeshua'.*

Yeshua was een veel voorkomende naam in Jezus' tijd. Maar we zien dat deze naam in de komst van de Heere Jezus écht werkelijkheid wordt. *'U zult hem de naam Yeshua geven, want Hij zal Zijn volk zalig maken van hun zonden.'* [Matth. 1:21]. Yeshua, de Zoon van God, sterft aan het kruis voor de yeshua van Zijn volk. Dat is wat Hij, de Zaligmaker, ook voor jou heeft gedaan. What's in His name?!

Eeuwige redding! **Een Naam om voor altijd te onthouden.**

OVER DE REISLEIDERS

GERJANNE VAN DAALEN - RUIJGROK

Vertelt graag verhalen door woord en beeld. Passie voor reizen en voor God. 'Hoe kunnen we nog meer mensen enthousiast maken om de God van Israël, die ook jouw God wil zijn, beter te gaan leren kennen?'

BERT NOTEBOOM

Missionair voorganger, spreker en dirigent met een enorme liefde voor het Beloofde Land. 'Je staat met je voeten letterlijk in het verhaal!' Bert is tevens jouw **gids** op locatie.

Aangevuld met persoonlijke

verhalen van o.a.:

Ds. Maarten Dekker

Ds. Willem J.J. Glashouwer

Danny 'the digger' Herman

Christian Verwoerd

Peter en Nellie Spaander

Op reis door het Beloofde Land. Een land waar de HEERE, uw God, voor zorgt: voortdurend rusten de ogen van de HEERE, uw God, daarop, van het begin van het jaar tot het einde van het jaar [Deut. 11:12].

Wat is dit voor land? Hoe kom ik daar? Welke praktische zaken moet ik regelen om op reis te gaan? Welke plaatsen moet ik echt bezoeken? Kan ik ook thuis meer over dat land leren? En bovenal... Wie is die God die voor dat land zorgt? Waar merk ik dat aan? Wat betekent dat voor mij?

Deze **reisgids** biedt je niet alleen praktische handvatten voor het reizen naar Israël, maar is tegelijkertijd ook een handboek dat je vanaf de bank in het **Beloofde Land** brengt en je onderdompelt in de tijd van Jezus.

We leren van de rijkdom van het Jodendom en reizen in Jezus' voetsporen van Galilea naar Judea. Een inspirerende ontdekkingsreis waarbij de Bijbel tot leven komt.

www.reisdoordebijbel.nl

**MET MEER DAN
100 EXTRA**
reistips

ISBN 978 90 903 5592 4
NUR 702

9 789090 355924